

Büyükannelerin Torun Büyütme Yaşantılarının İncelenmesi

Aslı Tunca

İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık ABD Doktora Öğrencisi

asli_hlvc@hotmail.com

Doç. Dr. Emine Durmuş

İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

Eğitim Bilimleri Bölümü

emine.durmus@inonu.edu.tr

Öz

Araştırma; torun büyütmenin büyükanneye, büyükannenin evlilik ve eş ilişkilerine etkilerine dair algılarını inceleyen, nitel araştırma yönteminin kullanıldığı yorumlayıcı ve betimleyici bir çalışmadır. Araştırma, yaşları 50 ile 63 arasında değişen 16 büyükannenin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Büyükannelerin seçilmesinde kartopu örnekleme yöntemi ve ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Verilerin analizi için nitel veri analizi yöntemlerinden içerik analizi kullanılmıştır. Bulgulara göre büyükanneler torun büyütme sürecinden duyuşsal ve bilişsel açıdan daha olumlu, davranışsal ve etkileşimsel açıdan daha olumsuz etkilenmişlerdir. Ancak genel olarak torun büyütmenin büyükanneye olumlu etkilerinin daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Araştırmanın bir başka önemli bulgusu ise torun büyütmenin büyükannenin evliliğine etkileridir. Büyükannelerin eşlerinden daha fazla destek ve anlayış gördükleri; evlilik ilişkileri açısından ise evliliklerinin daha uzlaşmacı, daha mutlu ve zevkli, daha bütünleşik ve kaynaşık, daha uyumlu oldukları saptanmıştır. Araştırma bulgularına dayanarak büyük ebeveyn ile torunu bir araya getiren projeler geliştirilebilir.

Anahtar Kelimeler: Büyükanne, torun büyütme, çocuk eğitimi, nitel araştırma.

Investigation of Grandmothers' Grandchild Rearing Experiences

Abstract

The study is an interpretive and descriptive study using the qualitative research method which examines the effects of grandchild rearing on grandmother and grandmother's marriage. The study was conducted with 16 participants aged between 50 and 63 years. Snowball sampling method and criterion sampling method were used in the selection of grandmothers. In this research, a semi-structured interview form created by the researcher was used as a data collection tool. For the analysis of data, content analysis was used from qualitative data analysis methods. According to the findings, grandmothers were influenced by grandchild growth process more affectively and cognitively, on the other hand they were more adversely influenced in terms of behavior and interaction. However, in general, rearing a grandchild have more positive effects on grandmother. Another important finding of the study is the effects of rearing grandchild on grandmother's marriage. Grandmothers have seen more support and understanding by husband. In terms of marital relations, marriages were found to be more conciliatory, happier and more enjoyable, more integrated and fused, more compatible. Based on the research findings, projects bringing grandparents and grandchildren together can be developed.

Keywords: Grandmother, grandchild rearing, education of child, qualitative research.

Gönderim Tarihi / Sending Date: 29/09/2018

Kabul Tarihi / Acceptance Date: 22/04/2019

GİRİŞ

Aile, ilk insan topluluklarından günümüze kadar devam eden çevre ve toplum arasında bir köprü görevi gören, ilk sosyal ilişkilerin denendiği, köklü ve dinamik bir kurumdur. Toplumun aileden itibaren kimliğini kazandığı ve yeryüzünde hiçbir toplumun aile olmadan varlık gösteremediği söylenebilir. Ailenin; bireylerin ve toplumların ihtiyacı olan sevgi, adanmışlık, bağlanma, ait olma, mutluluk (Framo, 1996, s.290), dinleme, yardım etme, destekleme, acıyı-sevinci hissetme (Sayger, Homrich ve Horne, 2000), cinsel ilişki, güven, korunma ve barınma, bilgileri yeni nesillere aktarma (Gür ve Kurt, 2011, s.34) gibi pek çok işlevi bulunmaktadır. Toplumun yapı taşı olan aile, işlevlerini yerine getirirken tıpkı bireylerde olduğu gibi belirli dönemlerden geçer.

Ailenin geçirmiş olduğu dönemlere aile yaşam döngüsü denir. Bu döngü, zaman içinde aileyi sistem olarak ortaya koyan, ailenin yaşamında önemli olan aşama veya olaylar dizisidir. (Goldenberg ve Goldenberg, 2000, s.36) Diğer bir ifade ile aile içindeki değişimleri belirtmek için kullanılır (Carter ve Mc Goldrick, 1999, s.1-5). Alan yazında aile döngüsünün ilk modeli 1956 yılında Duvall tarafından ortaya konmuştur. Odak noktası çekirdek aile olan model, bu tip ailelerin azalması ile zamanla güç kaybetmiştir (Gladding, 2015, s.11). Carter ve Mc Goldrick (1989) tarafından geliştirilen modelde ise bu döngü bağlanmamış yetişkinlik ile başlayarak emekliliğe kadar devam eden altı aşamalı bir süreçtir. Bu aşamalar: (1) Bekar genç yetişkinler, evden ayrılma; (2) Yeni çift; (3) Küçük çocuklu aileler; (4) Ergen çocuklu aileler; (5) Çocukları evden ayrılan aileler; (6) Yaşamın son dönemindeki aileler. Aile yaşam döngüsünün her bir döneminin kendine özgü uyum sağlamayı gerektiren güçlükleri, gelişimsel görevleri ve üstesinden gelinmesi gereken değişimleri vardır (Gladding, 2015, s.11). Yaşam döngüsü ile ailede roller, kurallar, zaman yönetimi, beklentiler, kontrolün derecesi, sıcaklık, yakınlık ve güç dengesinde değişiklikler meydana gelir (Yıldırım, 2015, s.36). Ailenin ayakta kalabilmesi ve iyiye gidebilmesi için tüm bu güçlüklerin, değişimlerin ve görevlerin üstesinden gelmesi şarttır (Gladding, 2015, s.11).

Pek çok değişimi, zorluğu ve görevi barındıran aile yaşam döngülerinden biri ilk çocuktan son çocuğa kadar çocukların kariyer, evlilik, üniversite vb. gerekçelerle evden ayrıldıkları dönemdir. Bu dönemin olası krizi "boş yuva sendromu"dur. Genellikle yaşamını çocuklarına adanmış, kendilerini annelik ile tanımlamış olan kadınlar için üzüntünün, depresyonun, bağımlılığın ve boşanmaların olduğu bir zaman dilimidir (Strong ve Cohen, 2014). Diğer yandan bazı aileler için ise bu dönem bir sendromdan ziyade dinlenme, düşünme, geçmişi değerlendirme zamanı (Köylü, 2000) ve evlilik doyumunu arttıran (Onur, 2008, s.245) bir süreçtir. Genellikle ailenin üyeleri olan anne ve babaların orta yetişkinlik dönemine denk gelir bu dönem. Bireyler, bu zamanda üreticilik ile kendine yönelme ve durgunluk arasında mücadele ile yüz yüze gelirler (Kayıklık, 2003). Erikson'a (1984) göre üreticilik (üretkenlik) temel olarak gelecek kuşağı kurmaya ve yönlendirmeye olan ilgidir. Daha önceki gelişim karmaşalarını başarı ile çözüme kavuşturmuş olan bireyler, bu evrede üretken ve etkin bir kişilik yapısı geliştirirler. Sağlıklı kişilik gelişimi için çocukları evden ayrılan bireylerin aşması gereken bazı gelişim görevleri bulunmaktadır. Bunlar; birbirlerini birer eş olarak tekrardan keşfetme, orta yaş güçlükleri ile baş etme ve çocuklarını bağımsızlaştırma yolunda cesaretlendirmedir (Gladding, 2015, s.17-19). Bu yaşam döngüsünün bir başka gelişimsel görevi ise bireylerin yaşlı ana-babasına bakma ve kendi çocuklarının çocuklarına büyük anne-baba olmaktır (Onur, 2008, s.243).

Büyük ebeveyn olmanın, torun sevgisini tatmanın toplumumuzun geleneksel yapısında ayrı bir yeri bulunmaktadır. Türk aile yapısında çocuğun yetiştirilmesinde ve kişilik gelişiminde anne, baba ve kardeşlerden sonra büyük ebeveynlerin rolleri etkili olur (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı [ASPB], 2002, s.281). Büyük ebeveynler için torunla vakit geçirmenin, onunla oynamanın, sevmenin, kimi zaman bakımına yardımcı olmanın mutluluk veren bir deneyim olduğu söylenir (Hazer, 2012, s.126). Büyük ebeveynin aile içindeki yeri, manevi doyum ve kültür aktarımı yönünden de büyük önem taşımaktadır (Hazer, 2011, s.2). Büyük ebeveynler; ailenin sürekliliğini canlı tutmak, kriz durumlarında aile bireylerinin problemlerini çözmede yardımcı olmak, çatışmalarda arabulucu olmak (Canatan, 2008, s.67-69; Çiftçi, 2008, s.228), aile değerleri ve geleneklerini gelecek kuşağa aktarmak (Sweeting, Ross, Hill, ve Cunningham-Burley, 2005) gibi bazı roller üstlenirler. Szinovacz (2009)'a göre büyük ebeveynlik rolü; 3 nesli (büyük ebeveyn, ebeveyn ve torunlar) birbirine bağladığı için bu rol torunlar en az yetişkin oluncaya dek ebeveynler tarafından taklit edilir. Neugarten ve Weinstein (1968, s.203) ise 70 büyükanne ve 70 büyükbaba ile yaptığı araştırmada beş tür büyük ebeveynlik biçimi saptamıştır: (1)Keyif arama (Eğlence arayan) ilişkisinde olanlar; torunlarının bakımından ve yetiştirilmesinden sorumlu olmayıp yalnızca sevmek için ilgi gösterirler. (2)Resmi ilişkili olanlar; torunları ile ilişkileri zayıftır, torunları ile belirli günlerde görüşürler. (3) Vekil ana-baba (zorunlu ebeveyn) olanlar; ölüm, ayrılma, boşanma gibi nedenlerle torunlara bakmayı üstlenirler. (4) Ailenin sağduyusu olanlar; beceri ve deneyimlerinden yararlanılır. Akıl hocası olurlar. (5) Uzak ilişkileri (Uzak Figür) olanlar; torunları ile aralarında coğrafi olarak uzakta olanların ilişkisidir. Günümüz açısından kıyaslandığında büyük ebeveynlik rollerinin çalışan kadın sayısı ve boşanma oranlarındaki artış (Attar, Tan, Buchanan, Flouri ve Griggs, 2009, s.67; Franklin ve James, 1997) ve ortalama yaşam süresinin uzaması (Harper ve Levin, 2005, s.158; Szinovacz, 2009) gibi sebeplerle daha da önemli hale geldiği söylenebilir. Yıllar açısından karşılaştırıldığında, 1990'da 10 yaşındaki çocukların sadece %4'lük kısmının yaşamını sürdüren dört büyük ebeveyni varken bu oran 2000'li yıllarda %40'ın üzerine ulaşmıştır. 1900'da 30 yaşındaki sadece yaklaşık %20 oranında kişinin hayatta büyük ebeveyni varken, bu rakamın 2020'de %80'e kadar artması öngörülmektedir (Hagassted ve Uhlenberg, 2007). Türkiye'de yapılan çalışmalara bakıldığında çalışan annelerin çocuklarının bakım sorunlarını genelde geleneksel aile ilişkileri (anne, kayınvalide, akraba, komşu vb.) yoluyla çözdükleri saptanmıştır. Çalışan annelerin çocuklarına kimlerin baktığını inceleyen bir araştırmada %31,3'üne anne ya da kayınvalidenin, %1,7'sine teyze ya da halanın baktığı; %2,8'inin ise anaokuluna gittiği görülmüştür (Gönüllü ve İçli, 2001, s.94). Sağlık çalışanları üzerinde yürütülen başka bir çalışmada 180 evli kadının %75'inin çocuk sahibi olduğu, bu kadınların (n=135) çocuklarının %67,2'sinin 0-6 yaş aralığında olduğu ve çocuklarına %63 oranla kendi veya eşinin ailesinin baktığı tespit edilmiştir (Arpacı ve Ersoy, 2007, s.45). Ailede çocuk eğitimi araştırmaları kapsamında yapılan bir diğer çalışmada ise kadınların (n=6156) çocuğun bakımında en güvenilir kişiler olarak büyükanneleri, en az güvenilir olarak da kurumları gördükleri; çalışan kadınların (n=952) ise çocuklarına kendileri bakmıyorsa büyük ebeveynlerin çocuklarına baktıkları tespit edilmiştir (T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 1993) Araştırmalardan da anlaşılacağı üzere büyük ebeveynlerin çocuk büyütmede en güvenilir ve en çok tercih edilen kişiler olmaları büyük ebeveynlerin çocuk yetiştirme üzerinde oldukça etkisinin olduğunu göstermektedir.

Kadının çalışması, aile yapısındaki farklılıklar (Pina ve Bengtson, 1993), büyük ebeveynlerin çocuğun eğitiminde, gelişiminde daha çok söz sahibi olmasının (Yıldırım, 2015,

s. 36) çocuğa etkisi kadar büyük ebeveyne de etkisinin olduğu söylenebilir. Çocuklarını büyütmiş, yetiştirmiş olarak evden ayrılma sürecini izleyen büyük ebeveynler, torunlarını büyütme görevini üstlenerek küçük çocuklu evreye geri dönüş yaşamaktadırlar. Uzun yıllardır küçük çocukla ilgilenmemiş olan büyük ebeveynin hayatına bu sürecin nasıl yansımalarının olduğunu büyükebeveynin algısıyla incelemenin gerekli olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda araştırmanın, çocukların bakım sorumluluğunu üstlenen büyük ebeveynlerin bu süreçten nasıl etkilendiklerinin incelendiği aile ve evlilik danışmanlığı alanına katkı sağlayacağı düşünülen önemli bir çalışma olduğu söylenebilir.

Söz konusu çocuk eğitimi olunca özellikle kişilik gelişimi açısından kıymetli yıllar olan okulöncesi dönemde büyük ebeveynlerine bırakılan çocukların nasıl bir ortamda büyütüldüklerinin incelenmesinin de elzem olduğu düşünülmektedir. Çünkü psikolojik ve fiziksel gelişimi açısından çocuğun içinde bulunduğu psikolojik atmosfer etkin rol oynar. (Darling ve Steinberg, 1993, s.488). Aile içindeki psikolojik atmosferi belirleyen durumlardan biri çocuğu yetiştiren eşlerin birbirine olan yakınlığıdır. Huzursuz bir aile ortamı, eşlerin sürekli birbiriyle geçimsizliği, kavga etmeleri çocuğu olumsuz yönde etkiler, çocukta uyum ve davranış sorunları geliştirebilir (Yavuzer, 1996, s.40). Dolayısıyla bu çalışmada çocukların evden ayrıldığı ve evliliklerde doyuma karşı doyumsuzluğun yaşandığı aile yaşam döngüsündeki büyük ebeveynlerin eş ve evlilik ilişkilerinin torun büyütme sürecinden nasıl etkilendiği de incelenmiştir.

Bu bağlamda araştırmanın amacı torun büyütme sürecinin büyükanneye, büyükannenin evlilik ve eş ilişkisine etkilerine dair algılarını incelemektir. Araştırmada, büyükannelerin torunları büyütme sürecine dahil olma konusunda büyükbabalara göre daha etkin rol oynamaları (Watson, Randolph ve Lyons, 2005, s.343) ve çocuğa bakma görevini kadınların üstlenmeleri (Powell ve Greenhouse, 2010, s.1012) gerekçesi ile araştırmaya büyükanneler dahil edilmiştir.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Araştırma; torun büyütmenin büyükanneye, büyükannenin evlilik ve eş ilişkisine etkilerine dair algılarını inceleyen, nitel araştırma yönteminin kullanıldığı yorumlayıcı ve betimleyici bir araştırmadır. Nitel araştırma bireylerin hayat tarzlarını, hikayelerini, davranışlarını, örgütsel yapıları ve sosyal değişimi anlamlandırmaya yönelik bilgi üretme süreçlerinden biridir (Strauss ve Corbin, 1990). Nitel araştırmalarda, insanların olaylara ne tür anlamlar yükledikleri, diğer bir deyişle olayları nasıl niteledikleri sorusuna cevap aranmaktadır (Dey, 1993). Bu çalışmada da birbirinden farklı deneyimleri olan büyükannelerin ortaklıkları üzerinden bir çikarsamaya varmak hedeflenmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırma, yaşları 50 ile 63 arasında değişen yaş ortalaması 56,25 olan 16 büyükannenin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Büyükannelerin yedisi babaanne iken dokuzu anneannedir. Büyükannelerin seçilmesinde kartopu örnekleme yöntemi ve ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme yöntemlerinden olan kartopu örnekleme yönteminde araştırmaya bir ya da birkaç kişi veya durumla başlanır, katılımcılar durumla ilintili olarak genişler (Neuman, 2007). Bu bağlamda öncelikle çalışmaya Malatya ilinden iki katılımcı ile başlanmıştır ardından Bursa ve Ankara illerinden diğer katılımcılar ile görüşmeler yapılmıştır. Ölçüt örneklemede ise ölçüt, liste kullanılarak ya da çalışmayı yapan

tarafından önceden tespit edilebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu araştırmada kullanılan ölçüt büyükannenin torun bakıyor olması ve bu süreçte evlilik yaşantısının olmasıdır. Çalışma grubunda yer alan büyükanneler gönüllülük esasına göre araştırmaya dahil edilmiştir. Her katılımcıya araştırmanın amacı, konusu, araştırmanın gizliliği ve görüşmelerin profesyonel zeminde kayıt altına alınacağı hakkında bilgi verilmiş, izinleri alınmıştır. Araştırma bulgularının sunumunda katılımcıların kimlik bilgilerinin korunması amacıyla her bir "büyükanne" B1- B16 arasında değişen bir sayı ile kodlanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Çalışmada, araştırmacıların hazırladığı yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Bu tür görüşmenin en büyük avantajı sistematik ve karşılaştırılabilir veri sunuyor olmasıdır (Yücedağ, 2017, s.64). Görüşme formunun iç geçerliliğini sağlamak için ilgili alan yazın taranmış, bir öğretim üyesi ve Psikolojik Danışma ve Rehberlik programında doktora düzeyinde öğrenim gören dört uzmandan görüş ve öneri alınmıştır. Görüşme formu oluşturulduktan sonra iki büyükanne ile pilot görüşme yapılmıştır. Görüşme sonucunda büyükannelerin ifadeleri ses kayıtlarına göre incelenmiş, soruların netliği ve anlaşılır olup olmadığı alan uzmanı ile değerlendirilmiştir. Büyükanneler tarafından anlaşılmayan sorular değiştirilmiş, aynı tipte olan sorular birleştirilmiştir. Görüşme sorularının istenen geçerlik düzeyine sahip olduğu anlaşıldıktan sonra forma son hali verilmiştir. Görüşmelerden elde edilen verilerin etkili ve verimli olması için görüşme sorularının kolay anlaşılır, odaklı, açık uçlu, yönlendirmeden uzak olmasına dikkat edilmiştir. Bu bağlamda aşağıdaki iki temel soru, yarı yapılandırılmış görüşme tekniği düşünülerek katılımcılara sorulmuştur.

1. Torun büyütme deneyimleri sizi ve yaşamınızı nasıl etkiliyor?
2. Torun büyütme sürecinden evlilik ve eş ilişkileriniz nasıl etkileniyor?

Verilerin Toplanması

Nitel araştırmalarda başlıca veri toplama aracı görüşmedir. Olgulara ilişkin yaşantı ve anlamları ortaya çıkarmak için görüşmenin araştırmacılara sunduğu etkileşim, esneklik ve sondalar yoluyla irdeleme özelliklerinin kullanılması gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, s.2013). Dolayısıyla araştırmada nitel veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile veriler toplanmıştır. Görüşmeler 01.04.2017 – 21.04.2017 tarihleri arasında her bir katılımcının rahat görüşme yapabileceği mekanda ve zamanda çoğunlukla torunlarının olmadığı zamanlarda kendi evlerinde yapılmış, konuşmalar kaydedilmiştir. Ses kayıtlarının süresi yaklaşık 29 dakika ile 1saat 40 dakika arasında değişmektedir. Görüşme süreleri arasındaki değişikliğin sebebi büyükannelerin eğitim seviyelerindeki farklılıktan kaynaklanmaktadır. En uzun görüşme (1saat 40 dakika) üniversite mezunu bir büyükanne (B 8) ile yapılırken en kısa süren görüşme (29 dakika) okul mezuniyeti olmayan bir büyükanne (B12) ile gerçekleşmiştir. Görüşmelerin deşifreleri 235 sayfadan oluşmaktadır.

Verilerin Analizi

Araştırmada veriler içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir. İçerik analizi görüşme ve gözlem verilerini analiz etmede kullanışlı bir araç (Freankel, Wallen ve Hyun, 2006, s.489) olup benzer verileri bir takım kavram ve temalar altında toplayıp içeriğin anlaşılmasını sağlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.259). Başka bir ifade ile içerik analizi, bir teori test etmek ya da üretmek amacıyla ortaya çıkan temaların ve önceden var olan kategorilerin kullanımı sayesinde verileri özet biçimine dönüştürmektir (Cohen, Manion ve Morrison,

2007, s.476). Verilerin analizi için kaydedilen görüşmeler deşifre edilerek Nvivo for Windows 10 programına aktarılmış, kodlamalar ve tema grupları program içinde gerçekleştirilmiştir. Kodlamada, büyükannelerin kendi ifadeleri, alan yazında kullanılan kavramlar ve araştırmacının oluşturduğu özgün ifadeler kod olarak alınmış ve bu kodlanan veriler de yine içeriklerine göre kategorileştirilmiştir. Gruplanan verilerin yüzdeleri şekiller üzerinde sunulmuştur. Görüşülen bireylerin birebir ifadeleri kullanılarak ulaşılan kategoriler açıklanmış, araştırmacının geçerliliği sağlanmaya çalışılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Güvenilirlik için ise kodlamaların tutarlılığı incelenmiştir. Kategorilerin taşınması gereken en önemli özelliklerden biri aynı dokümanı, aynı amaç doğrultusunda kullanan başka bir araştırmacının da büyük ölçüde benzer sonuçlara ulaşabileceği açıklıkta olmasıdır (Tavşancıl ve Aslan, 2001). Bu sebeple araştırma sonucu ortaya çıkan temalarla kodlamalar arasındaki tutarlılığı görebilmek için iki alan uzmanından da verileri kodlaması istenmiştir. İki kodlayıcı arasındaki uyumun güvenilirliğini ölçmek için Nvivo programından Kappa Analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda elde edilen değer 0,88 olarak bulunmuştur. Bu değer 0.81'in üzerinde olması uyumun oldukça iyi olduğu şeklinde ifade edilmektedir (Landis ve Koch, 1977, s.165). Ayrıca güvenilirlik bağlamında Creswell'in (2016) de önemle vurguladığı bir konu olan verilerin transkripsiyonları kayıtlarla karşılaştırılarak kontrol edilmiştir.

BULGULAR

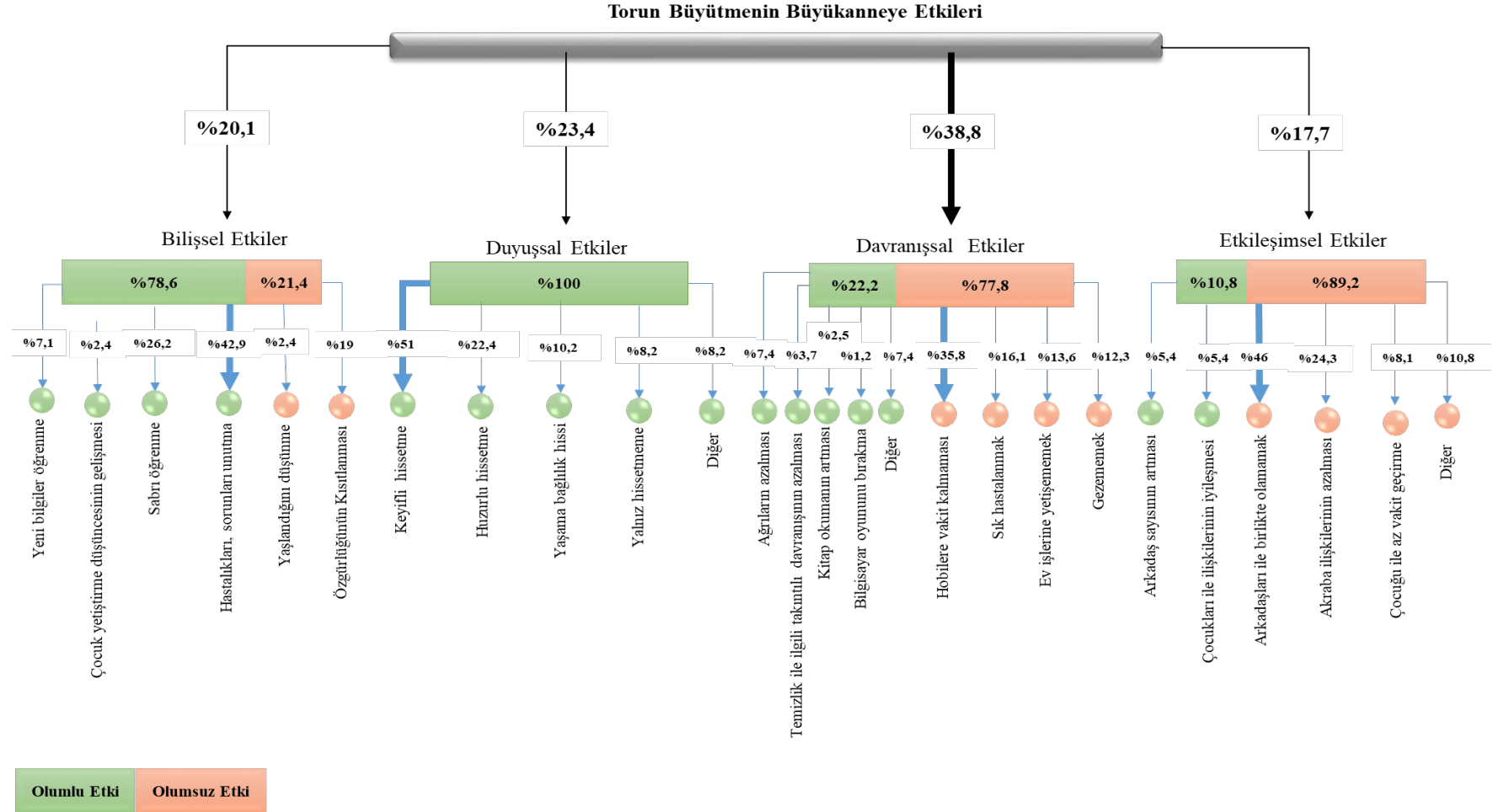
Araştırmada, büyükannelerin demografik bilgilerine ilişkin bulgular Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Katılımcılara ait Demografik Değişkenler

Katılımcılar	Yaş	Eğitim Düzeyi	Katılımcıların Çocuk Sayısı	Büyüttükleri Torunlarının Yaşı
B1	57	İlkokul	2	4
B2	54	İlkokul	3	3
B3	62	Lise	2	4
B4	56	Ortaokul	2	2
B5	63	Ortaokul	4	5-10
B6	53	İlkokul	2	3-8
B7	60	İlkokul	1	4
B8	57	Yüksekokul	2	2
B9	50	Lise	2	2-8
B10	55	İlkokul	3	3
B11	59	Lise	2	4
B12	59	Okur-Yazar	5	4
B13	53	Lise	3	3
B14	55	İlkokul	3	1-5
B15	52	Ortaokul	2	2
B16	55	İlkokul	3	7

Tablo 1'e göre araştırmaya dokuz anneanne ve yedi babaanne olmak üzere toplamda 16 büyükanne katılmıştır. Büyükannelerin yaşları 50 ile 63 arasında değişmekte olup yaş ortalamaları 56, 25'tir. Eğitim düzeyleri incelendiğinde en çok ilkokul mezunu büyükanne araştırmaya dahil olduğu ancak her eğitim kademesinden katılımcının olduğu görülmektedir. Büyükannelerin çocuk sayıları bir ile beş arasında değişmekte olup en çok iki veya üç çocuğa sahip oldukları görülmektedir. Katılımcıların büyüttükleri torunlarının yaşları bir ile 10 arasında değişmekte ve iki torunu birlikte büyüten dört büyükanne bulunmaktadır. Büyükannelerin büyüttükleri torunların genelde okul öncesi dönemde olduğu söylenebilir. Katılımcılardan dördü gönülsüz olarak, 12'si gönüllü olarak torun büyütmeyle başlamışlardır. Büyükannelerin torun ile ilgilenme süresi üç gün ile yedi gün arasında değişmektedir. Üç katılımcı maddi açıdan çocuklarından destek aldığını 12'si ise destek almadıklarını belirtmişlerdir.

Büyükannelere "Torun büyütme deneyimleri sizi ve yaşamınızı nasıl etkiliyor?" sorusu yöneltilmiştir. Torun büyütmenin büyükanneye etkileri Şekil 1'de sunulmuştur.

Şekil 1. Torun Büyütmenin Büyükanneye Etkileri

Şekil 1'e göre büyükanneler torun büyütme sürecinden sırasıyla davranışsal (%38,8), duyuşsal (%23,4), bilişsel (%20,1), etkileşimsel (%17,7) olarak etkilenmişlerdir. Davranışsal etkilerden olumlu etkilerin (%22,2) olumsuz etkilere (%77,8) göre daha az olduğu, duyuşsal etkilerin tamamının olumlu (%100) olduğu, bilişsel etkilerden olumlu etkilerin (%78,6) olumsuz etkilere (%21,4) göre daha fazla olduğu ve etkileşimsel etkilerden ise olumlu etkilerin (%10,8) olumsuz etkilere (%89,2) göre daha az olduğu görülmektedir.

Torun büyütme sürecinden büyükanneler hobilere vakit ayıramama, sık hastalanma, ev işlerini yetiştirememeye, gezememe gibi sebeplerden dolayı davranışsal olarak olumsuz etkilenmiş olup bilgisayar oyunlarını bırakma, temizlikle ilgili takıntılı davranışların azalması, kitap okuma alışkanlığı kazanma, ağrıların azalması, kitap okumanın artması gibi durumlardan dolayı davranışsal olarak olumlu etkilenmiştir. Davranışsal olumlu etkiler kategorisine ilişkin örnek ifadeler şu şekildedir: *"Torunuma teşvik olsun ona okuma alışkanlığı kazansın diye okuma saatlerimiz oluyordu. Birlikte kitap okuyorduk, bana en büyük katkısı kitap okuma alışkanlığımı yeniden kazanmak oldu."* (B8). *"Eskiden çok bilgisayar oyununa düşkündüm. Şimdi torunum oldu olalı pek takılmıyorum. Oyunu bıraktım."* (B13). Davranışsal olumsuz etkiler kategorisine ilişkin örnek ifadeler ise şu şekildedir: *"Ben şehirleri gezmeyi çok seven bir insanım. Ama o tür şeyler de yapamadım. Çocuğu bırakıp şehirlerarası gezmelere gidemedim."* (B11). *"Torunlarıma ayak uydurduğum için ev işim, ütüm, yemeğim çok kaldı."* (B9). *"Mesela bir kursa gitsen, gidemiyorsun. Bir halk eğitime gitsen, gidemiyorsun. Güne gitsen gidemiyorsun."* (B1).

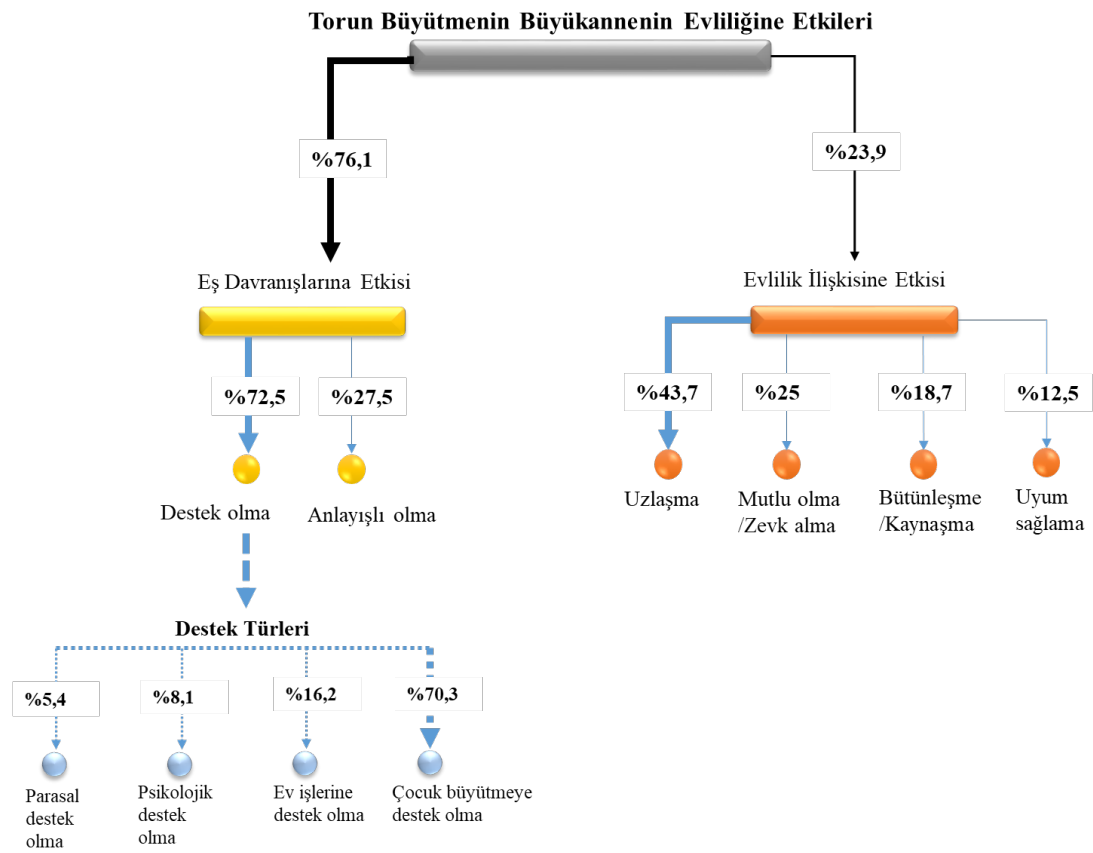
Büyükanneler torun büyütme sürecinde keyifli hissetme, huzurlu hissetme, yaşama bağlılık hissi, yalnızlık hissetmeme gibi duygular hissederek duyuşsal olarak olumlu etkilenmiş; duyuşsal olarak olumsuz etkilere dair ifadelerde bulunmamışlardır. Duyuşsal olumlu etkiler kategorisine ilişkin örnek katılımcı ifadeleri şu şekildedir: *"O bana ne bileyim, bir canlılık veriyor insana işte bir değişik bir duygu. Nasıl diyeyim, bir huzur veriyor, mutlu oluyorsun."* (B10). *Benim beyim de psikolojik olarak rahatsızdı. Torun bize ilaç gibi geldi."* (B15). *"Daha çok hayata bağlandım açıkçası."* (B2). *Bana terapi gibi geldi. Çok rahatladım ben."* (B7). *Torunumu büyütürken o bana hayat kaynağı, yaşam kaynağım oldu."* (B9).

Torun büyütmenin büyükanneye etkilerinden bir diğeri bilişsel etkilerdir. Büyükanneler, torun ile birlikteyken hastalıklarını ve sorunlarını unutmuş, sabrı öğrenmiş, çocuk yetiştirme düşünceleri gelişmiş, yeni bilgiler öğrenmiş ve torun büyütmenin bilişsel olumlu etkilerinin olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca büyükanneler yaşlandıklarını, özgürlüklerinin kısıtlandığını düşünerek torun büyütmenin bilişsel olarak olumsuz etkilerinin olduğunu belirtmişlerdir. Bilişsel olumlu kategorisine ilişkin örnek ifadeler şu şekildedir: *"Onlarla uğraştıkça kafamda hiçbir şey kalmıyor, olumsuz olan şeyler silinip gidiyor."* (B5). *"Ben 6-7 seneden beri böyleyim her şeyi bırakmıştım kızımın boşanmasından dolayı. Şimdi iyiyim torunum bana olumsuz düşünceleri unutturuyor. Hani böyle bir reset atarsın ya bilgisayara beyne reset atmış gibi düşün yani. Reset attım unuttum yeni bir döneme başladım. 3 seneden beri yeniden sanki yaşıyorum hayatı. Bu doğduktan sonra kızımın gelişini de resetledim bazı şeyleri."* (B13). Bilişsel olumsuz kategorisine ilişkin B1'in ifadeleri ise şöyledir: *"Torunları gördükçe insan daha böyle bir yaşlandığını anlıyor. Ben yaşlanmışım düşüncesi oluşuyor."*

Torun büyütmenin büyükanneye etkilerinden bir başkası ise etkileşimsel etkilerdir. Büyükanneler torun büyütürken arkadaş sayısının arttığını, çocukları ile ilişkilerinin iyileştiğini ifade ederek etkileşimsel yönde olumlu etkilenmiş; arkadaşları ile birlikte olamamak, akrabalık ilişkilerinin azalması, çocuğu ile az vakit geçirme gibi durumlardan dolayı etkileşimsel yönde olumsuz etkilenmişlerdir. Etkileşimsel olumlu etki kategorisine göre B4'ün ifadeleri şu şekildedir: *"Hani çocuklarım geliyor. Mesela belki toruna bakmazken bu*

kadar sık gelmezlerdi. Anlatabildim mi? Bir aile oluyoruz. Bir güzel masa toplantımız oluyor.” Etkileşimsel olumsuz kategorisine ilişkin örnek ifadeler ise şu şekildedir: “Torun var anneme gidemiyorum. Yaşlı annem var.” (B6). “Arkadaş gruplarım vardı, toruna başlayınca onlarla beraber olmuyor. Onların hepsini erteledim.” (B3). “Arkadaşlık günüm vardı mesela benim, inan 15-20 yıllık günlerimi bıraktım.” (B4). “Gelinimle torunumun uykusu ve yeme düzeni konusunda birbirimize ters düştüğümüz zamanlar oldu. Kavga boyutunda değil ama bazen onunlu kırmızı noktaya geldik.” (B11).

Büyükannelere “Torun büyütme sürecinden evlilik ve eş ilişkileriniz nasıl etkileniyor?” sorusu yöneltilmiştir. Torun büyütmenin büyükannenin evliliğine etkileri Şekil 2’de sunulmuştur.

Şekil 2. Torun Büyütmenin Büyükannenin Evliliğine Etkileri

Şekil 2’ye göre torun büyütmenin büyükannenin evliliğine etkileri incelendiğinde eş davranışlarına (%76,1) ve evlilik ilişkilerine (%23,9) etkilerinin olduğu görülmektedir. Torun büyütme büyükbabaların eş davranışlarını olumlu yönde etkileyerek destek olma (%72,5) ve anlayışlı olma (%27,5) davranışlarını arttırmıştır. Büyükbabaların destek olma davranışı türleri sırasıyla çocuk büyütme destek olma (%70,3), ev işlerine destek olma (%16,2), psikolojik destek olma (%8,1) ve parasal destek olma (%5,4)’dır. Torun büyütmenin evlilik ilişkisine etkileri ise uzlaşma (%43,7), mutlu olma/zevk alma (%25), bütünleşme/kaynaşma (%18,7) ve uyum sağlama (%12,5) kategorilerinden oluşmaktadır.

Eş davranışlarını oluşturan kategorilerden biri destek olmadır. Büyükanneler torun büyütme sürecinde eşlerinin kendilerine destek olduklarını dile getirmişlerdir. Bu kategoriye ilişkin örnek ifadeler şu şekildedir: “Evimin işi olsun, yemeğim olsun, gideceğim yer

olsun. Eşime diyorum mesela "sen çocuğun yanında dur ben şuraya gideceğim" gidebiliyorum. O yönden eşimin bana bayağı desteği oldu." (B1). "Ben hastalandığımda beyim yardımcı oluyor. Torunum ile daha çok ilgileniyor." (B15). "Kendi çocuklarımda bile o kadar yardımcı olmazdı. Ama torunlara bakarken çok yardımcı oldu." (B8).

Eş davranışlarını oluşturan bir diğer kategori ise anlayışlı olmadır. Büyükanneler torunlarını büyütürken eşlerinin izin verici, eksikliklere tolerans gösterebilen, esnek yani daha anlayışlı olduklarını ifade etmişlerdir. Bu kategoriye ilişkin örnek ifadeler şu şekildedir: "İşte yemek olmasa da hiçbir zaman sorun çıkartmadı. Geç de geldiğim zamanlar oldu hiç bir problem yaşamadık." (B2). "Cumartesi pazar mesela bir yere gidecek olsam tek başıma gidip gelebiliyorum artık. O özgürlüğüm oldu. Eskiden hani "Sen ne kadar geziyorsun?" derdi mesela. Ama toruna baktığım için hakta tanıyor bana şimdi. Mesela karı-koca olmak, ilişkiye girmek mesela ondan yana anlayış gösterdi. Seni torun yoruyor derdi. Yat dinlen derdi."(B4). "Torun olunca dedeler de biraz daha esnek davranıyorlar. Görüyor benim bir şeyler için çabaladığımı onun da beklentileri fazla olmuyor." (B9).

Torun büyütme büyükannelerin evlilik ilişkilerini de olumlu yönde etkilemiştir. Büyükanneler torun ile birlikte evliliklerinde eşleri ile daha çok uzlaştıklarını dile getirmişlerdir. Uzlaşma kategorisine ilişkin B13'ün ifadeleri şu şekildedir: "Önceden uzlaşmazdık ama çocuk geldikten sonra o da farklı tabii ki. İkimiz de o sevgiyi yaşadığımız için daha bir farklı düşünüyoruz yani. Olaylara daha bir farklı bakıyoruz. Dışarıdaki bir olayı o farklı düşünürdüm ben farklı düşünürdüm. Şimdi ikimiz de hemen hemen aynı düşünüyoruz bazı şeyleri."

Büyükannelerin evlilik ilişkilerini oluşturan kategorilerden diğeri mutlu olma/zevk almadır. Büyükanneler torun ile birlikte evliliklerindeki mutluluğun da arttığını, zevk almaya başladıklarını ifade etmişlerdir: Bu kategoriye ilişkin B8 ifadeleri şu şekildedir: "Eşim az önce telefonda şöyle diyor ameliyat olanlara da terapi oluyor torunlar diyor. Yani hakikaten evlilik hayatına bir renk geldi. Çok güzel oldu, mutlu olduk. Yani çocuğunu bir şekilde büyütüyorsun hani sorumluluğu sende oluyor. Ne bileyim, koşturuyorsun, yoruluyorsun, bıkiyorsun. Ama torunda hiçbir zaman öyle olmuyor."

Büyükanneler evliliklerinde torun ile birlikte bütünleşmeyi, kaynaşmayı yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Bütünleşme/kaynaşma kategorisine ilişkin B3'ün ifadeleri şu şekildedir: "Birbirimize daha bir böyle kaynaştık, yani çocuğun verdiği atmosfer eve pozitif enerji veriyor hakikaten."

Büyükanneler torun ile birlikte evliliklerindeki uyumu da yakaladıklarını dile getirmişlerdir. Uyum sağlama kategorisine ilişkin B15'in ifadeleri şu şekildedir: "Beyimle ilişkim daha güzel oldu, daha uyumlu oldu."

TARTIŞMA

Araştırmanın ilk bulgusu büyükannelerin torun büyütme sürecinden nasıl etkilendiğine ilişkindir. Büyükanneler torun büyütme sürecinden duyuşsal ve bilişsel açıdan daha olumlu, davranışsal ve etkileşimsel açıdan daha olumsuz etkilendiklerini ifade etmişlerdir. Yapılan araştırmalar incelendiğinde torun ile vakit geçirmek, torun ile ilişki kurmak büyük ebeveynlerin yeni fikirler edinmesini, duygu paylaşımını, kişiliğin zenginleşmesini (Akçay, 2011), kendini daha genç hissetmesini (Sweeting ve diğerleri, 2005), mutluluk duymasını sağlamaktadır (Hazer, 2012, s.126). Büyükebeveynler torunlarıyla vakit geçirerek yeniden çocuklaşma fırsatını yakalamaktadırlar (Yenilmez, 2012, s.24). Kalliopuska (1994, s.1083), torunun büyük ebeveyne hayat tecrübesi, umut aşılama, yakınlık hissi, yaşama arzusu, hayat eğlencesi ve sevgisi verdiğini belirtilmektedir. Ayrıca torunun bu ilişkidenden bilişsel

olarak yararlandığını belirtmiştir. Yapılan bir çalışmada ise torunun büyük ebeveyne daha çok hizmet ve duygusal destekte de bulunduğu saptanmıştır. Torunlarının ev içinde dolaşmaları, büyükebeveynlerin ifadesi ile ‘canyoldaşlığı’ konumunda değerlendirilmektedir. Torun, büyükebeveyn için günlük hayatın yoğun koşuşturmasının bittiği döneme rast geldiğinden, yaşlılar, torun sevgisini daha yoğun yaşamaktadırlar (Baran, Kalıncara, Aral, Akın, Baran ve Özkan, 2005, s. 277). Anlaşılacağı üzere büyükanneler torun büyütmeden duygusal ve bilişsel yönden olumlu yönde etkilenmişlerdir. Bu sonuçlar araştırma bulguları ile paralellik göstermektedir. Alan yazında torun büyütmenin olumsuz etkilerine dair bir araştırma bulgusuna rastlanmamıştır. Ancak bu çalışmada olumsuz etkiler dikkate değer bulunmuştur. Torun büyütmenin olumsuz etkileri genel olarak davranışsal ve etkileşimsel açıdandır. Araştırmaya katılan büyükannelerin çocukları evden ayrıldığı aile yaşam döngüsünde oldukları düşünülürse, bu döngünün belirli sorumluluklarını yerine getirememeleri büyükanneleri olumsuz yönde etkilemiş olabilir. Çünkü çocukları evden ayrılan bireylerin aşması gereken gelişim görevleri şunlardır: Orta yaş güçlükleri ile baş etme ve çocuklarını bağımsızlaştırma yolunda cesaretlendirme (Gladding, 2015, s.26), yaşlı ana-babasına bakma (Onur, 2008, s.243), azalan bedensel güç ve kuvvet kaybına uyum sağlama ve yetişkin boş zaman etkinlikleri geliştirme/sürdürme (Carsten, 2002; Schuster ve Ashburn, 1980 aktaran İlhan, 2016, s.245). Büyükanneler, torun büyütme sürecinde büyüklere ve akrabalarına gidememiş, kendi çocuklarına zaman ayıramamış, hobileri ile uğraşamamışlar ve sıkça hastalanmışlardır. Dolayısıyla büyükannelerin aile ve yaşam döngülerinin gereği gelişim görevlerini yerine getirememesinin, davranışsal ve etkileşimsel açıdan olumsuz etkilenmesinin beklenen bir bulgu olduğu söylenebilir. Tüm bu olumsuz etkilere rağmen büyükannelerin ifadelerine göre olumlu etkilerin olumsuz etkilere göre daha fazla olduğu saptanmıştır. Yapılan bir çalışma da bu bulguyu destekler niteliktedir. Yaşları 50 ila 80 arasında değişen büyükebeveyn ile yapılan bir çalışmada torun büyütmenin büyükebeveyn üzerinde kayda değer olumsuz etkisinin bulunmadığı görülmüştür (Hughes, Waite, LaPierre ve Luo, 2007, s.108). Ayrıca büyükannelerin bulunduğu aile yaşam döngüsünün olası krizi olan “boş yuva sendromu”nu yaşamamaları, boşalan yuvalarını torunları ile dolduruyor olmaları büyükannelerin torun büyütmenin olumlu etkilerini daha fazla görmelerine sebep olmuş olabilir. Buna ilave olarak büyükanneler, torunlarına bildiklerini anlatarak, onları yetiştirerek yani bilginin nesilden nesile aktarma görevini üstlenerek, üretkenliğe karşı durgunluk döneminde üretken olmanın memnuniyetini hissedip torun büyütmenin olumlu etkileri daha fazla görüyor olabilirler.

Araştırmanın diğer bulgusu ise torun büyütmenin büyükannenin evliliğine etkileridir. Bulgulara göre büyükanneler, torun büyütmeyle başlamaları ile birlikte büyükbabaların kendilerine daha fazla destek olduklarını, anlayış gösterdiklerini ve evlilik ilişkilerinde daha uzlaşmacı, mutlu, bütünleşik, uyumlu olduklarını dile getirmişlerdir. Anlaşıldığı üzere torun büyütme büyükannelerin evlilik ilişkilerini ve eş davranışlarını olumlu yönde etkilemiştir. Araştırmalara göre büyükannelerin bulunduğu yaşam dönemi evlilikte doyuma karşı doyumsuzluğun yaşandığı bir dönemdir. Bu dönem, Rallins ve Feldman’ın (1970) yaptıkları çalışmaya göre ebeveynlerin evliliklerinde daha az memnun oldukları devreye rastlar. Ebeveynleri eve bağlayan ortak nedenleri çocuklar evden ayrılınca boşluk hissedilir ve evlilik doyumu azalır. Çünkü ebeveynler çocuklarından oldukça fazla mutluluk alırlar (Santrock, 2015, s.516). Bu olumsuz duygular evlilik ilişkilerini olumsuz yönde etkileyebilir; hatta bu durum boşanmaya kadar götürebilir (Cüceloğlu, 1991). Dolayısıyla araştırma bulgularına göre boşalan eve torunun gelmesi, torun sevgisi eş davranışlarını ve evlilik

ilişkilerini de olumlu yönde etkilemiş olabilir. Torunun evdeki varlığı, büyükebeveynleri kendi çocuklarından sonra yeniden ortak paydada buluşturmuş olabilir.

SONUÇ

Araştırmaya göre büyükanneler, torunlarını büyütme sürecinden duyuşsal ve bilişsel açıdan daha olumlu; davranışsal ve etkileşimsel açıdan daha olumsuz yönde etkilendiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca büyükanneler, torun büyütmenin evlilik ilişkilerini ve eş davranışlarını olumlu yönde etkilediklerini ifade etmişlerdir. Bulgular ışığında genel olarak torun büyütmenin büyükanneler için olumlu bir deneyim olduğu söylenebilir. Bu bağlamda kendini keyifli, rahatlamış, hayata bağlanmış hissedene, olumsuz düşüncelerden kurtulduğunu ifade eden, evliliklerinde uzlaşmayı, uyumu, bütünleşmeyi yakaladıklarını belirten büyükannelerin bu olumlu etkilerden dolayı torunlarına sundukları psikolojik atmosferin de olumlu olacağı düşünülmektedir. Dolayısıyla büyükanneleri çocuğu büyütme sürecine dahil ederek onlardan destek almak çocuğa avantaj sağlayabilir. Böylelikle hem çocuk için hem de büyükebeveyn için mutluluk verici tecrübeler yaşanabilir. Torunun aile sistemi ve büyükebeveynin aile sistemi için memnun edici sonuçlar alınabilir.

Bu araştırma 16 büyükanne ile gerçekleşmiştir ve tüm büyük ebeveynlere genellemek mümkün değildir; fakat alanda çalışan ve bu konu üzerinde araştırma yapan akademisyenlerin çalışmaları için alt yapı oluşturabilir.

Bu araştırmanın bulguları ışığında öneriler aşağıda sıralanmıştır:

1. Büyükannelerin torun büyütme sürecinden olumlu etkilendiğı bulgusuna dayanarak büyük ebeveyn ve torunlarını bir araya getiren projeler geliştirilebilir.
2. Büyük ebeveynlerin torun büyütme yaşantıları daha geniş bir örneklem grubu ile incelenebilir.
3. Büyükannelerin torun büyütmesinden annelerin nasıl etkilendiğinin incelendiğı bir çalışma yapılabilir.

SUMMARY

Introduction

The family is a rooted and dynamic institution in which the first social relations have been tried, serving as a bridge between the environment and society, which continues from the primitive man communities to the present day. The family has many functions such as love, devotion, attachment, belonging, happiness (Framo, 1996, p.290), listening, helping, supporting, feeling sadness and happiness (Sayger ve diğerleri, 2000), sexual intercourse, trust, protection and shelter, transferring information to new generations. The family, which is the building block of society, passes through certain periods, just like in individuals, while performing their functions. The periods that family passes through are called family life cycle.

One of the family life cycles, which includes many changes, difficulties and tasks, is children from the first to the last child leaving home for reasons such as career, marriage and university. One of the developmental tasks of this life cycle is to be a grandparent to the children of their children (Onur, 2008, p.243). The experience of having grandchildren and being a grandparent has a special place in the traditional structure of our society. In the Turkish family structure, the roles of the grandparents after the mother, father and siblings

are influenced by raising the child and personality development (Ministry of Family and Social Policies, 2002, p.281). When it comes to child education, it is considered that it is important to examine environment where children grow up by their parents in preschool period which are precious years in terms of personality development. In terms of the psychological and physical development of the child, psychological atmosphere plays an active role. (Darling and Steinberg, 1993, p. 488). It is possible to say that the psychological status and marital relationships of the individuals who look after the child determine the psychological atmosphere in the house. In this context, the aim of the study is to examine the effects of raising a grandchild on grandmother and grandmother's perception on marriage and spousal relation.

Method

Research model

The research is an interpretative and descriptive research which uses the qualitative research method to examine the effects of raising a grandchild on grandmother and grandmother's perception on marriage and spousal relation.

Study group

The study was conducted with the participation of 16 grandmothers with a mean age of 56.25, ranging in age from 50 to 63 years. Seven of grandmothers are mothers of father, nine of them are mother of mother. Snowball sampling method and criterion sampling method were used in the selection of grandmothers.

Data collection tools

The semi-structured interview form prepared by the researchers was used in the study. In order to ensure that the data obtained from the interviews were effective and efficient, attention was paid to ensuring that interview questions were easy to understand, focused, open-ended, and free of guidance. In this context, the following two basic questions were asked to the participants considering the semi-structured interview technique.

1. How do grandchild raising experiences affect you and your life?
2. How does grandchild raising effect your marital and spousal relation?

Data collection

In the research, data were collected by semi-structured interview technique as a qualitative data collection tool. Interviews between the dates of 01.04.2017 - 21.04.2017 were held in their own homes at the time and place where each participant could have a comfortable conversation during the absence of their grandchildren. The duration of voice recordings varies from approximately 29 minutes to 1 hour and 40 minutes. The transcriptions of the interviews consist of 235 pages.

Data analysis

Data were analyzed by content analysis method. The interviews recorded for the analysis of the data were transcribed and transferred to the Nvivo for Windows 10 program, and the encodings and theme groups were performed within the program. In the coding, the grandmothers' own statements, the concepts used in the literature and the original expressions that the researcher created were taken as codes and these coded data were categorized according to their content.

Findings

The grandmothers were affected by behavioral (38,8%), affective (23,4%), cognitive (20,1%), and interaction (17,7%) from grandchildren's growth, respectively. It was detected that the positive effects of behavioral effects (22.2%) were less than negative effects (77.8%), all affective effects were positive (100%), and positive effects of cognitive effects (78.6%) were less than negative effects (21.4%) and positive effect of interaction (10.8%) were less than negative effects (89.2%).

When the effects of raising a grandchild on grandmother's marriage were examined, it was observed that it had effects on their spousal behaviors (76.1%) and marital relations (23.9%). Raising grandchild effected grandfathers' spousal relations positively and increased their supportive (72.5%) and thoughtful attitudes. The effects of raising a grandchild on the marriage relationship are composed of reconciliation (43.7%), happiness/pleasure (25%), integration/coalescence (18.7%) and compliance (12.5%) categories.

Conclusion

In the light of the findings, it can be said that grandchild raising is generally a positive experience for grandmothers. In this context, it is thought that the psychological atmosphere presented to their grandchildren due to these positive effects will also prove to be positive. Therefore, it may be advantageous for the child to support the grandmothers by including them in the child-raising process. Hence, there can be cheerful experiences for both children and grandparents. Satisfying results can be obtained for the grandchild's family system and the grandparent's family system.

KAYNAKÇA

- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı [ASPB] (2002). *2001 Yılı aile raporu*. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- Akçay, C. (2011). *Yaşlılık kavramlar ve kuramlar*. İstanbul: Kriter Yayınevi.
- Arpacı, F. ve Ersoy, A. F. (2007). Kadının çalışmasının ailenin yaşamkalitesine etkisinin incelenmesi. *Aile ve Toplum Eğitim-Kültür Araştırma Dergisi*, 11 (11), 41-50. Erişim adresi: <http://dergipark.gov.tr/spcd/issue/21120/227488>
- Attar, S. S., Tan, J., Buchanan, A., Flouri, E. ve Griggs, J. (2009). Grandparenting and adolescent development in two-parent biological, lone-parent and step-families. *Journal of Family Psychology*, 23 (1), 67-75. <http://dx.doi.org/10.1037/a0014383>
- Baran, G. A., Kalinkara, V., Aral, N., Akın, G., Baran, G. ve Özkan, Y. (2005). *Yaşlı ve Aile İlişkileri Araştırmaları: Ankara Örneği*. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Genel Müdürlüğü Yay.
- Canatan, A. (2008). Toplumsal değerler ve yaşlılar. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 1 (1), 62-71. Erişim adresi: <http://dergipark.gov.tr/yasad/issue/21799/234272>
- Carter, B. ve McGoldrick, M. (1999). *The expanded family life cycle: Individual, family and social perspectives*. Boston: Allyn and Bacon.
- Cohen, L., Manion, L. ve Morrison, K. (2007). *Research methods in education* (6. bs.). London: Routledge-Falmer.
- Creswell, J. W. (2016). *Nitel araştırma yöntemleri (Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni)*. M. Bütün ve S. B. Demir (çev. ed.). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Cüceloğlu, D. (1991). *İnsan ve davranış* (2. bs.). İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Çiftçi, A. (2008). *Ailede yaşlı bireyler. V. Aile Şurası Aile Destek Hizmetleri Bildirileri* (s. 22-231) içinde. Ankara: T. C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yay. Erişim adresi: <https://ailetoplum.aile.gov.tr/uploads/pages/bilim-serisi/52-v-aile-surasi-aile-destek-hizmetleri-bildirileri.pdf>
- Darling, N., ve Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin*, 113(3), 487-496. <http://dx.doi.org/10.1037/0033-2909.113.3.487>
- Dey, I. (1993). *Qualitative data analysis: A user-friendly guide for social scientists*. London: Routledge Publications.
- Erikson, E. (1984) *İnsanın sekiz çağı*. T. B. Üstün ve V. Şar (çev.). Ankara: Birey ve Toplum Yay.
- Framo, L. J. (1996). A personal retrospective of the family therapy field: Then and now. *Journal of Marital and Family Therapy*, 22 (3), 289-316. <https://doi.org/10.1111/j.1752-0606.1996.tb00207.x>
- Franklin, L. D. ve James, D. A. (1997). *Ensuring inequality: The structural transformation of the african american family*. New York: Oxford University Press.
- Freankel, R. J., Wallen, E. N. ve Hyun, H. (2006). *How to design and evaluate research in education*. New York: McGraw-Hill.
- Gladding, T. S. (2015). *Aile terapisi tarihi, kuram ve uygulamaları* (5. bs.). İ. Keklik ve İ. Yıldırım (çev. ed.). Ankara: Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği Yay.

- Goldenberg, H. ve Goldenberg, I. (2000). *Family therapy: An overview*. USA: Brooks/Cole Publishing.
- Gönüllü, M. ve İçli, G. (2001). Çalışma yaşamında kadınlar: Aile ve iş ilişkileri. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 25 (1), 81-100.
- Gür, S. B. ve Kurt, T. (2011). Türkiye’de ailelerin eğitim ihtiyaçları. *Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi*, 27 (27), 33-62. Erişim adresi: <http://dergipark.gov.tr/spcd/issue/21121/227502>
- Hagastad, O. G. ve Uhlenberg, P. (2007). The impact of demographic changes on relation between age groups and generations: A comparative perspective. K. W. Schaie ve P. Uhlenberg (ed.). *Social structures demographic changes and the well-being of older persons* (s. 239-261) içinde. New York: Springer Publishing Co.
- Harper, S. ve Levin, S. (2005). Family care, independent living and ethnicity. *Social Policy and Society*, 4 (2), 157-169. <https://doi.org/10.1017/S1474746404002295>
- Hazer, O. (2011). Ergenlerin büyük ebeveynlerinden beklentilerini etkileyen faktörlerin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar E-Dergisi*, 1-22. Erişim adresi: <http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/makaleler/oyahazer2makale.pdf>
- Hazer, O. (2012). Büyük ebeveynlerinin ergenler tarafından algılanan özelliklerini etkileyen faktörlerin incelenmesi. *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 29 (1), 123-141. Erişim adresi: <http://dergipark.gov.tr/huefd/issue/41214/511219>
- Hughes, E. M., Waite, J. L., LaPierre, T.A. ve Luo, Y. (2007). All in the family: The impact of caring for grandchildren on grandparents’ health. *Journal of Gerontology B: Psychological Sciences and Social Sciences*, 62 (2), 108-119.
- İlhan, T. (2016). Orta yetişkinlik döneminde psikososyal ve bilişsel gelişim. H. Bacanlı ve Şerife I.T. (ed.). *Yetişkinlik ve yaşlılık gelişim psikolojisi* (s.241-274) içinde. İstanbul: Açılım Kitap.
- Kalliopuska, M. (1994). Relations of retired people and their grandchildren. *Psychological reports*, 75, 1083-1088. <https://doi.org/10.2466/pr0.1994.75.3.1083>
- Kayıklık, H. (2003). *Orta yaş ve yaşlılıkta dinsel eğilimler*. Ankara: Baki Kitabevi.
- Köylü, M. (2000). *Yetişkin din eğitiminin teorik temelleri*. Samsun: Etüt Yay.
- Landis, J. R. ve Koch, G. G. (1977). The measurement of observer agreement for categorical data. *International Biometric Society*, 33 (1), 159-174. <http://dx.doi.org/10.2307/2529310>
- Neugarten, L. B. ve Weinstein, K. K. (1964). The changing american grandparent. *Journal of Marriage and the Family*, 26(2), 199-204. <http://dx.doi.org/10.2307/349727>
- Neuman, W. L. (2007). *Basics of social research qualitative and quantitative approaches*. Boston: Pearson Education.
- Onur, B. (2008). *Gelişim psikolojisi, yetişkin, yaşlılık, ölüm*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Pina, L. D. ve Bengtson, L. V. (1993). The division of household labor and wives’ happiness: Ideology, employment and perceptions of support. *Journal of Marriage and the Family*, 55 (4), 901 – 912. Erişim adresi: <https://www.jstor.org/stable/352771>
- Powell, N. G. ve Greenhaus, H. J. (2010). Sex, gender and decisions at the family-work interface. *Journal of Management*, 36 (4), 1011-1039. <http://dx.doi.org/10.1177/0149206309350774>

- Santrock, W. J. (2015). *Yaşam boyu gelişim. Gelişim psikolojisi* (13. bs.). G. Yüksel (çev. ed.). Ankara: Nobel Akademik Yay.
- Sayger, V. T., Homrich, A. M. ve Horne, A.M. (2000). Working from a family focus: The historical context of family development and family system. A. M. Horne (ed.). *Family counseling and therapy* (s.12-40) içinde. IL: F.E. Peacock. 12-40.
- Strauss, A. ve Corbin, J. (1990). *Basics of qualitative research: Grounded theory procedures and techniques*. New Delhi: SAGE Publications.
- Strong, B. ve Cohen, T.F. (2014). *The marriage and family experience intimate relationships in a changing society*. Belmont, CA: Wadsworth.
- Sweeting, H., Ross, N., Hill, M. ve Cunningham-Burley, S. (2005). *Grandparents and teen grandchildren: Exploring intergenerational relationships*. Edinburgh: ESRC, Centre for Research on Families and Relationships.
- Szinovacz, E. M. (2009). Grandparenthood. D. Carr (ed.). *Encyclopedia of the life course and human development* (s.177-181) içinde. Boston: Gale Cengage.
- T.C.Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (1993). *Ailede Çocuk Eğitimi Araştırması: Aralık 1992 - Aralık 1993*. Ankara: AAK, Yayın No.84.
- Tavşancıl, E. ve Aslan, A. E. (2001). *İçerik analizi ve uygulama örnekleri*. İstanbul: Epsilon Yay.
- Watson, A. J., Randolph, S.M. ve Lyons, J.L. (2005). African-American grandmothers as health educators in the family. *The International Journal of Aging and Human Development*, 60 (4), 343-356. <https://doi.org/10.2190/WPM7-Q6TH-CUAC-77DR>
- Yavuzer, H. (1996). *Ana-baba ve çocuk* (9. bs.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yenilmez, Ç. (2012). Aile ilişkileri. Ç. Yenilmez (ed.). *Aile yapısı ve ilişkileri* (s. 20-41) içinde. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yay.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (9.bs.). Ankara: Seçkin Yay.
- Yıldırım, N. (2015). Yaşam döngüsünde aile, aile bireyleri ve akrabalıklar. *Aile Yazıları*, 7, 35-62.
- Yücedağ, F. (2017). *Eğitim yöneticiliğinden ayrılmış kadınların yaşadığı sorunlara ilişkin görüşleri: Fenomonolojik bir çalışma* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Akdeniz Üniversitesi, Antalya.